



## Ömer Seyfettin'in "Ant" Hikayesinin Cümlelerin Unsurları Açısından İncelenmesi

**Burcu Kaymak & Doğan Yücel**  
Int. Burch University, Bosna Hersek

**Öz:** Dil insan yaşamının önemine uygun olarak ilk çağlardan günümüze kadar düşünme, bilme ve sorgulama süreçlerinin odağında olmuştur. Bu yüzden doğası gereği çok boyutlu olduğu için karmaşık bir yapı sergiler. Bu karmaşık yapının sonucu olarak farklı alanlarla ilişkilendirilir ve farklı terimler, tanımlar kullanılarak dilin söz dizimi yapılarının betimlendiği görülür. Türk dilbilgisi çalışmaları kapsamında Türkçenin söz dizimi alanında önemli çalışmalar yapılmış ancak belli bir kurala dayandırıldığı için çalışmalarda kuramsal çerçeve belirlenemediğinden elde edilen sonuçların dil eğitiminde beklenen etkiyi sağlayamadığı görülmüştür. Bu sebeple dil öğretiminde farklı görüşler dil bilgisini tartışılır hale getirmiştir. Bu çalışmada Ömer Seyfettin'in *Ant* adlı hikayesi cümlelerin unsurları bakımından incelenmiştir. Çalışma nitel bir çalışma olup doküman analizi yöntemiyle cümlelerin unsurları metin üzerinde belirlenmiştir. İncelemede elde edilen bulgular eşliğinde kısa cümlelerin kullanılması fiillerin sayıca diğer cümle öğelerinden yoğunluk fazla olmalarının sebebini açıklar niteliktedir. Eksiltili cümlelerin çıkarılmasından sonra 90 fail (11.5), 230 fiil (29.44), 134 nesne (17.15), 100 yer tamlayıcısı (12.8), 98 zarf (12.54), 55 gizli fail (7.04) ve 74 cümle dışı unsur (9.47) tespit edilmiştir. Toplamda 781 öge tespit edilmiştir. Çalışmanın sonucu olarak toplamda bulunan 316 cümle ve 1724 kelime tablo olarak hikayedeki fiil, fail, gizli fail, nesne, yer tamlayıcısı, zarf ve cümle dışı unsurların sayıları ve yüzdelikleri verilmiştir.

**Anahtar sözcükler:** *Cümlelerin unsurları, Dil, Öykü, Türk dilbilgisi, Söz dizimi.*

### Giriş

"Dil insanlar arasında anlaşmayı sağlayan tabii bir vasıta, kendisine has kanunları olan ve ancak bu kanunlar çerçevesinde gelişen canlı bir varlık temeli bilinmeyen zamanlarda atılmış bir gizli antlaşmalar sistemi, seslerden örülmüş içtimai bir müessesidir." (Ergin, 2002). Dil, insanlar başta olmak üzere canlıların kendini ifade etme biçimi duygu ve düşüncelerin açığa vurulmasıdır. Her canlının doğası gereği farklı tepkileri dolayısıyla farklı dil yöntemleri ifade biçimleri vardır.

Kısa yaşamına rağmen birçok esere imza atan Ömer Seyfettin 1884 yılında Balıkesir'de doğmuş ve 1920 yılında İstanbul'da yaşamını yitirmiştir. Türk edebiyatının önde gelen hikaye yazarlarından olan Ömer Seyfettin Türk kısa hikayeciliğinin kurucu ismidir. Bunun yanında Türkçülük akımının kurucularından olup Türkçede sadeleşmenin savunucuları arasındadır.

Cümle bir ifadeyi soruyu, ünlem veya emiri dile getiren kendi başına anlamlı olan kelimeler dizisidir. Duygu, düşünce, oluş ve istekleri tam olarak anlatan bir yada daha fazla sözcükle anlatma birimidir.

Ergin (2002), *Türk Dil Bilgisi* adlı eserinin son bölümünde cümleye değinir. Ergin (1999)'e göre cümlelerin unsurları; fiil, fail, nesne, yer tamlayıcısı, zarf ve cümle dışı unsur olarak görülmektedir. Cümlelerin doğru bir şekilde anlaşılabilmesi için başlıca görevlerin yüklendiği sözcükler cümlelerin unsurları olarak adlandırılmıştır. Ergin yükleme fiil, özneye fail demesi bakımından diğerlerinden ayrılır. Aynı zamanda Karahan (2017) ile cümle dışı unsur kısmında birleşir. Bunun yanında ikisi de zarf tümlecine zarf demektedirler. Ayrıca Muharrem Ergin'de, dolaylı tümleş demez ve kelimeyi yer tamlayıcısı olarak alır.

Cümle dışı unsurlarını bağlama ve ünlem edatları ya da ünlem grupları olarak bölmektedir (Ergin, 2009). Ergin (1999) ünlemi cümle dışı unsur olarak sayar.

Ergin (1999), Tahir Nejat Gencan'ın tümceden sözcük düşmesi olarak yorumladığı, yüklemi görünmeyen tümceyi ve Ediskun'nun (2004) da eksiltili cümle olarak değerlendirdiği tümceyi ele almamıştır. Karahan (1999) ve Güneş de (2002) bu tür tümcelere değinmemişlerdir.

Cümle tanımlarında araştırmacılar kelime gruplarında olduğu gibi fikir ayrılıklarına düşmemiş, birbirlerine yakın ifadelerle cümlenin tanımını yapmışlardır.

Ergin cümlenin tanımını “Bir fikri, bir düşünceyi, bir hareketi, bir duyguyu, bir olayı bütün halinde ifade eden kelime grubudur” (Karahan, 2017) şeklinde yapmıştır.

Karahan, yargı bildirmek suretiyle cümlenin tanımını şu şekilde yapmıştır. “Bir düşünceyi, bir duyguyu, bir durumu, bir olayı yargı bildirerek anlatan kelime veya kelime dizisine cümle denir.” (Karahan, 2017).

Atabay, Özel ve Çam cümleyi “Tümce” başlığı ile ele alıp “Bir veya birçok sözcükten oluşan yargılı anlatım birimidir.” şeklinde açıklamıştır (Atabay, Özel ve Çam, 2003).

Korkmaz *Gramer Terimleri Sözlüğü*nde cümleye “Bir fikri, bir duyguyu ve düşünceyi, oluş ve kılışı tam olarak bir hüküm halinde anlatan kelime grubudur ve cümlenin varlığı için en az bir çekimli fiil olmalıdır.” şeklinde cümlenin tanımını ifade etmiştir (Korkmaz, 1992).

Bu çalışmamızda Ömer Seyfettin'in *Ant* adlı hikayesi Ergin (1993)'e göre cümlenin unsurları açısından incelenmiştir. *Ant* öyküsü Nisan 1912'de Genç Kalemler adlı dergide yayımlanmıştır. Öyküde birbirlerinin kanını içerek kan kardeşi olan çocuklara ana karakterinde katılması ve ant içtikleri kardeşlerin kötü günde birbirlerinin arkasında durarak yapılan fedakarlıklar anlatılmaktadır. Ant içtiği kardeşinin, onu korumak için nasıl hayatını kaybettiğini anlatan kahramanın, büyük bir özlemlerle hatırladığı geçmiş yılları, sade ve yalın bir dille anlatılmıştır. Ömer Seyfettin'in hikayeleri günümüzde birçok ders kitaplarında hala yer almaktadır.

### **İlgili Çalışmalar**

Bu bölümde çalışmanın temel konularını oluşturan kavramsal bulgulara yer verilmiştir. Cümlenin unsurları bulunurken aşağıdaki ifadeler göz önünde bulundurulmuştur.

Muharrem Ergin cümlenin unsurlarını fiil, fail, nesne, yer tamlayıcısı ve zarf olarak belirlemiştir. Bu 5 ögeyle beraber cümle dışı unsurlar üzerinde de durmuştur. (Ergin, 1993). Cümlenin en önemli temel unsuru, ana unsuru fiildir.

Cümlenin yapısı fiilin üzerine kuruludur. Diğer unsurlar fiili tamamlar. Cümlenin esas 171 unsuru olan fiil daima sonda bulunur. Fiil cümlede hareketi, oluşu, yapışı, hadiseyi ve hükmü karşılar (Ergin, 2013).

“Nesne; Fiilin tesir ettiği şahsı, nesneyi, şeyi karşılayan cümle unsurudur. Fiiller iki kısımdır; biri geçişli diğeri ise geçişsizdir. Bu iki kısımdan biri yapmayı, diğeri olmayı ifade eder. Fiilden başka nesneye yönlendiren hareket yapma ile ifade edilir. Özneye yönelen hareketi ise olma ifade eder. Geçişli fiiller nesne ister. Nesne unsuru akuzatif halinde fiile bağlanır. Bu akuzatif ya ekli ya da eksiz olur.” (Ergin, 2013).

Ergin yer tamlayıcısı olarak adlandırdığı dolaylı tümleci: “Fiilin mekânını ve istikametini gösteren cümle unsurudur. Fiile datif, lokatif, ablatif ekleri ile bağlanır.” (Ergin, 2013) şeklinde açıklamıştır. Fakat bu görüşü işlevi ön plana çıkaran dilciler tarafından eleştirilmiştir.

Ergin’in cümle öğeleriyle ilgili değerlendirmelerinde yapının önemli bir yeri vardır. Cümle işlevindeki unsurlar görevlerinin yanında çekimli olup olmamalarıyla da değerlendirilir. Cümledeki öğelerin deki ekler genellikle belirleyici olmaktadır.

Ergin (2002), zarf unsurunun nasıl belirlenmesi gerektiğini şu şekilde ifade etmiştir; Zarf çekimsiz bir cümle unsuru olmalı ve fiile doğrudan doğruya bağlanmalıdır. Zarf unsurunun sonunda bulunan vasıta, eşitlik ve yön ekleri bir münasebet için değil, doğrudan doğruya zarf eki olarak kullanılan eklerdir.

Fiille ilgili olmayan, cümleye sadece ilave edilmiş cümlenin başında, sonunda, cümle arasında bulunan unsurlara cümle dışı unsur denir (Ergin, 2013). Ergin cümle içindeki ünlem ve bağlama edatlarını da cümle dışı unsur olarak kabul etmektedir. Ergin’ in cümle öğeleriyle ilgili bu değerlendirmeleri bazı söz dizimi yazarları tarafından da kullanılmaktadır (Karaörs, 1993; Cemiloğlu, 1994; Erkul, 2004).

### **Araştırmanın Amacı ve Yöntemi**

Çalışma genel olarak doküman analizi kapsamında bir metin çözümlemesidir. Çözümleme cümlenin unsurları bakımından yapılmıştır. Bu araştırma yapılırken cümlenin unsurlarını belirlemede Ergin (1993) kaynak alınmıştır.

Bu çalışmada yapılan cümlenin öğeleri tasnifi *fiil*, *fail*, *nesne*, *zarf*, *yer tamlayıcısı* ve *cümle dışı unsurlar* şeklinde ele alınıp metin içerisindeki yerleri tespit edilmiştir. Hikayenin tamamı 316 cümle ve 1724 kelimedir. Hikayenin metninde geçen 42 adet % 13’ü eksiltili cümle tam birer cümle sayılmadıklarından değerlendirmeye alınmamıştır. Ancak hikayenin sonunda ek olarak yer verilmiştir. Bu cümlelerde 408 kelime yer almaktadır. Değerlendirmeye alınan tamamlanmış cümlelerde ise 1316 kelime bulunmaktadır. Elde edilen cebri veriler bir tabloda toplanmış ve yüzdeleri hesap edilerek gösterilmiştir. Ayrıca tablodan çıkarılan sonuç üzerine yorum yapılmıştır.

Çalışmanın evrenini Ömer Seyfettin’in eserleri oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise Ömer Seyfettin’in “Ant” adlı hikayesi oluşturmaktadır.

Veriler doküman analizi yöntemiyle elde edilmiştir. Hikayede detaylı taramalar yapılarak veriler toplanmıştır. Çalışma nitel araştırma yöntemlerinden veri analizi yöntemi ile hazırlanmıştır. Döküman analizi, yazılı belgelerin içeriğini titizlik ve sistematik olarak analiz etmek için kullanılan bir tekniktir (Wach, 2013). Çalışmadaki bulgulara ulaşmak için hikayedeki cümleler birer birer incelenip cümlenin unsurları analiz edilmiş ve tablo şeklinde sunulmuştur.

### Kısaltmalar

- f : fiil  
 fa : fail  
 n : nesne  
 z : zarf  
 y.t : yer tamlayıcısı  
 c.d.u : cümle dışı unsur  
 g. ö. : gizli özne  
 e. c. : eksilteli cümle

### Bulgu ve Yorumlar

Ben (fa.) Gönen’de (y.t.) doğdum (f.) Yirmi yıldan beri görmediğim bu kasaba (fa.) kafamda (y.t.) artık (z.) silikleşti (f.). (O g.ö.) Birçok yerleri unutulmuş eski ve uzak bir düş (n.) gibi (c.d.u.) oldu (f.).

(ben g.ö.) O zaman genç bir yüzbaşı olan babamla (n.) her vakit önünden geçtiğimiz Çarşı Camii’ni (y.t.) karşısındaki küçük ve yıkık şadırvanı (y.t.), içinde binlerce kereste tomruğu yüzen nehirciği (y.t.), bazı yıkanmaya gittiğimiz sıcak sulu hamamın derin havuzunu (y.t.) şimdi (z.) hatırlamaya çalışırım (f.). Fakat (c.d.u.) beyaz bir unutuş dumanı (fa.) önüme (y.t.) yığılır (f.) (ben g.ö.). Pek uzun gurbetlerden sonra (y.t.) vatanına dönen bir adam (n.) doğduğu yerin ufkunu (n.) koyu bir sis altında bulup da sevdiği şeyleri (n.) uzaktan bir an evvel göremediği için nasıl hüzünlenirse (y.t.) ben de tıpkı böyle merak ve sabırsızlığa benzer (z.) bir acı duyarım (f.). (ben g.ö.) Yalnız (e.) evimizle okulu (n.) gözümün önüne (y.t.) getirebilirim (f.).

Sabahları (z.) annem (fa.) beni bir bebek gibi pencerenin kenarına oturtur (f.) dersimi tekrar ettirir (f.) sütümü (n.) içirirdi (f.). Bu pencereden görünen avlunun öbür tarafındaki büyük ve toprak rengindeki binanın (fa.) camsız ve kapaksız tek bir penceresi (n.) vardı (f.). Bu siyah delik (fa.) beni (n.) çok (z.) korkuturdu (f.). (ben.g.ö.) Yemeklerimizi pişiren, çamaşırlarımızı yıkayan (n.), tahtalarımızı silen (n.), babamın atına yem veren (n.), av köpeklerine bakan hizmetçimiz Abil Ana’nın (n.) her gece anlattığı korkunç ve bitmez hikayelerdeki ayıyı (n.) bu karanlık pencerede (y.t.) görür gibi (z.) olurdu (f.). (ben g.ö.) Ve (c.d.u.) tabir ederken (z.) benim büyük bir adam (n.) büyük bir bey (n.) büyük bir paşa olacağımı (n.), bana kimsenin fenalık yapamayacağını (n.) temin ettikçe (z.) yalan söylediğimi (n.) unuttur (f.), ne kadar (z.) sevindirirdim! (f.).

(ben g.ö.) Nasıl sokaklardan (y.t.) ve kiminle (n.) giderdim (f.)? Mektep (fa.) bir katlı (n.) ve (c.d.u.) duvarları (n.) badanasız (z.) idi (f.). Kapıdan girilince üstü kapalı bir avlu (fa.) vardı (f.). Erkek çocuklarla kızlar (fa.) karmakarışık

otururlar (f.), beraber okur (f.), beraber oynarlardı (f.). “Büyük Hoca” dediğimiz kınalı ve az saçlı, kambur, uzun boylu ihtiyar ve bunak (fa.), bir kadındı (f.). (O g.ö.) Mavi gözleri (n.) pek sert parlar (f.) gaga gibi eğri ve sarı burnuyla tüyleri dökülmüş hain ve hasta (n.) bir çaylağa (y.t.) benzerdi (f.). Küçük Hoca (fa.) erkekti (f.) Ve (c.d.u.) (O g.ö.) Büyük Hoca’nın oğlu (n.) idi (f.). Çocuklar (fa.) ondan (y.t.) hiç (z.) korkmazlardı (f.). Galiba (c.d.u.) biraz (z.) aptalca idi (f.). (Ben g.ö.) arkadaki rahlelerde (y.t.) (Ben g.ö.) Büyük Hoca’nın en uzun sopasını (n.) uzatamadığı bir yerde (y.t.) otururdum (f.). Kızlar (fa.), belki (c.d.u.) saçlarımın açık sarı olmasından (y.t.), bana (y.t.) hep (z.) “Ak Bey” (n.) derlerdi (f.). Erkek çocuklar (fa.) büyücekleri (n.) ya ismimi (n.) söylerler yahut (c.d.u.) “Yüzbaşıoğlu” (n.) diye (z.) çağırırlardı (f.).

Büyük kabahatlıler (fa.), hatta (c.d.u.) kızlar (fa.) bile (c.d.u.) falakaya (n.) yatarlardı (f.). Ve (c.d.u.) falakadan (y.t.) korkmayan, titremeyen (fa.) yoktu (f.). Küçük kabahatlılerin cezası (fa.) ise (c.d.u.) nisbetsiz ve mikyassız (z.) idi (f.). (O g.ö.) Ki (c.d.u.) rast geldiği kafayı (n.) mutlaka (z.) şişirirdi (f.). Ben (fa.) hiç (z.) dayak (n.) yememiştim (f.). (Onlar g.ö.) Belki (c.d.u.) iltimas (n.) ediyorlardı (f.). Yalnız (c.d.u.) bir defa (z.) Büyük Hoca (fa.) kuru ve kemikten elleriyle (n.) yalan söylediğim için (c.d.u.) sol kulağımı (n.) çekmişti (f.). (O g.ö.) kadar hızlı (z.) çekmişti (f.) ki (c.d.u.) ertesi günü (z.) bile (c.d.u.) yanıyordu (f.). (O g.ö.) Ve (c.d.u.) kıpkırmızı (z.) idi (f.). (Ben g.ö.) Halbuki (c.d.u.) kabahatim (n.) yoktu (f.). (Ben g.ö.) Doğru (n.) söylemiştim (f.). Bahçedeki abdest fiçisinin musluğu (n.) koparılmıştı (f.). Büyük Hoca (fa.) bu kabahati yapanı (n.) arıyordu (f.). (O g.ö.) Bu (n.) mavi cepkenli, kırmızı kuşaklı hasta ve zayıf bir çocuktu (f.). (Ben g.ö.) Haber (n.) verdim (f.). (O g.ö.) Falakaya (n.) konacaktı (f.). (O g.ö.) İnkâr (n.) etti (f.). Sonra (z.) diğer bir çocuk (fa.) çıktı (f.). (O g.ö.) Kendi kopardığımı, (n.) onun kabahati olmadığını (n.) söyledi, (f.) ve (c.d.u.) yere (y.t.) yattı (f.). (O g.ö.) Bağıra bağıra (z.) sopaları (n.) yedi (f.). O vakit (z.) Büyük Hoca (fa.): “Niçin yalan söylüyor, bu zavallıya iftira ediyorsun?” diye (z.) kulağıma (y.t.) yapıştı (f.). (O g.ö.) Yüzünü buruşturarak (z.) darıldı (f.).

(Ben g.ö.) Ağladım (f.). (Ben g.ö.) Ağladım (f.). (Ben g.ö.) Çünkü (c.d.u.) yalan söylemiyordum (f.). (Ben g.ö.) Evet (c.d.u.) musluğu koparıırken (z.) gözümle (n.) görmüştüm (f.). Akşam ezanında (z.) dayağı yiyen çocuğun tuttum: (f.) —Ben (fa.) koparmıştım (f.).

—Hayır (c.d.u.), sen (fa.) koparmamıştın (f.). Öbür çocuğun kopardığımı (n.) ben (fa.) gözümle (n.) gördüm (f.). (O g.ö.) İsrar edemedi (f.). (O g.ö.) Yüzüme (fa.) baktı (f.). Bir an öyle (z.) durdu (f.). Ve (c.d.u.) eğer (c.d.u.) hocaya (y.t.) söylemeyeceğime (y.t.) yemin edersem (n.) saklamayacaktı (f.). (O g.ö.) Anlatacaktı (f.). Ben (fa.) hemen (z.) yemin ettim (f.). (Ben g.ö.) Merak ediyordum (f.):

—Musluğu (n.) Ali (fa.) koparmıştı (f.), dedi, (f.) ben (fa.) de (c.d.u.) biliyordum (f.). Ama (c.d.u.) o (fa.) çok zayıf (f.) ve (c.d.u.) hastadır (f.). (O g.ö.) Görüyorsun (f.), falakaya (y.t.) dayanamaz (f.). (O g.ö.) Belki (c.d.u.) ölür (f.), daha (z.) yataktan (y.t.) yeni (z.) kalktı (f.).

—Ama (c.d.u.) sen (f.) niçin onun yerine dayak (n.) yedin (f.)?

—Niçin (s.ö.) olacak (f.). Biz (fa.) onunla (z.) ant (n.) içmişiz (f.). O (fa.) bugün (z.t.) hasta (f.), ben iyi ve kuvvetliyim (f.). Onu (n.) kurtardım (f.) işte (c.d.u.).

Pek güzel (n.) anlamadım (f.). Tekrar sordum (f.):

—Ant (fa.) ne (f.)?

-Bilmiyor musun (f.)?

—Bilmiyorum (f.)!

O vakit (z.t.) güldü (f.). Ve (c.d.u.) benden (y.t.) uzaklaşarak (n.) cevap verdi (f.):

—Biz (fa.) birbirimizin kanlarını (n.) içeriz (f.). (Onlar g.ö.) Buna (y.t.) ant içmek (n.) derler (f.). Ant içenler (fa.) kan kardeşi (n.) olurlar (f.). Birbirlerine (y.t.) ölünceye kadar (z.) yardım ederler (f.), imdada koşarlar (f.).

Sonra (z.) dikkat ettim (f.), mektepte (y.t.) birçok çocuklar (fa.) birbirleriyle (n.) ant içmişlerdi (f.). (Onlar g.ö.) Kan kardeşi (n.) idiler (f.). Hatta (c.d.u.) bazı kızlar (fa.) bile (c.d.u.) kendi aralarında (y.t.) ant içmişlerdi (f.). Bir gün (z.) bu yeni öğrendiğim adetin nasıl yapıldığını (n.) da (z.) gördüm (f.). Yine (c.d.u.) arka rahlelerde (y.t.) idi (f.). Küçük Hoca (fa.) abdest almağa (y.t.) dışarı çıkmıştı (f.). Büyük Hoca (fa.) arkasını (n.) bize (y.t.) çevirmiş (f.), yavaş yavaş (z.), bir sümüklü böcek kadar ağır (z.), namazını (n.) kılıyordu (f.). İki çocuk (fa.) tahta saplı bir çakı ile (n.) kollarını (n.) çizdiler (f.). Çıkan büyük ve kırmızı damlayı (n.) kollarının üzerinde (y.t.) çizgiye (y.t.) sürdüler (f.), kanlarını (n.) karıştırdılar (f.). Sonra (z.) birbirlerinin kollarını (n.) emdiler (f.). Bu (fa.), beni (n.) düşündürmeye (y.t.) başladı (f.). Şayet (c.d.u.) benim de kan kardeşim (fa.) olsa idi (f.) hocaya (y.t.) kulağımı çektirmeyecek (f.), ihtimal (c.d.u.) falakaya yatacağım zaman (z.) beni (n.) kurtaracaktı (f.). Koca mektebin içinde (y.t.) kendimi (n.) yapıyalız (z.), arkadaşsız (z.) ve hâmisiz (z.) zannediyordum (n.), anneme (y.t.) fikrimi (n.), her çocuk gibi birisiyle and içmek istediğimi (n.) söyledim (f.). Ve (c.d.u.) andı (n.) tarif ettim (f.). Raza (n.) olmadı (f.).

Lakin (c.d.u.) ben (fa.) dinlemedim (f.). (Ben g.ö.) Aklıma (y.t.) ant içmeği (n.) koymuştum (f.) fakat (c.d.u.) kiminle (n.)? Bir tesadüf (fa.), beklenilmeyen bir kaza (fa.) bana (y.t.) kan kardeşimi (n.) kazandırdı (f.). Cuma günleri (z.) bizim evin bahçesine (y.t.) bütün komşu çocukları (fa.) toplanırlardı (f.). (Biz g.ö.) Akşama kadar beraber (z.) oynardık (f.). (Ben g.ö.) Bu kelimeyi (n.) söylerken (z.) sanki (c.d.u.) mütelezziz olur (f.) ve (c.d.u.) hep tekrarlardım (f.). O kadar (z.) ahenkli (f.) ve tanin idi (f.). Kızlar (fa.) bu güzel isme uydurulmuş kafiyeleri (n.), Mıstık'ı (n.) bahçedeve sokakta (y.t.) görünce (z.) bir ağızdan söylerler (f.), hâlâ (c.d.u.) hatırımda: (f.)

Mustafa Mıstık, (e.c.)

Arabaya kıstık,(e.c.)

(Biz g.ö.) Üç mum (n.) yaktık (f.),

(Biz g.ö.) Seyrine (y.t.) baktık! (c.d.u.)

diye (z.) bağırsırlar (e.c.), ellerini (n.) yumruk yaparak (n.) ona (y.t.) karşı (z.) dururlardı (f.). Mıstık (fa.) hiç (z.) kızmazdı (f.). (O g.ö.) Gülerdi (f.). Biz (fa.) de (c.d.u.) bazı (z.) bu beyitleri (n.) bağırarak (z.) tekrarlar (f.), eğlenirdik (f.).

Bu iki mini mini beyit (fa.) benim hayalime (y.t.) bile (c.d.u.) tesir etmişti (f.). (Ben g.ö.) Rüyamda (y.t.) birçok arsız kızların (fa.) onu büyük bir muhacir arabasına (y.t.) sıkıştırarak (z.) ve (c.d.u.) etrafına (y.t.) üç mum (n.) yakarak (z.) seyrine (y.t.) baktıklarını (n.) görürdüm (n.). Niçin (c.d.u.) Mıstık (f.) öyle (c.d.u.) uslu dururdu (f.). Hepimizden (y.t.) kuvvetli (n.) o (fa.) idi (f.). (O g.ö.) Ve (c.d.u.) yazın her cuma sabah (z.) büyük bir deste söğüt dalı (n.) getirirdi (f.). (Biz g.ö.) Bu dallardan (y.t.) kendimize (n.) atlar yapar (f.), cirit (n.) oynar (f.) yarışa (y.t.) çıkardık (f.). (O g.ö.)

Yarışta (y.t.) da (c.d.u.) hepimizi (n.) geçerdi (f.). (Biz g.ö.) Onu (n.) hiçbirimiz (n.) tutamazdık (f.). İşte (c.d.u.) yine böyle bir cuma günü (y.t.) Mıştık (fa.) söğüt dallarıyla (n.) geldi (f.). Ben (fa.) en uzununu (n.) kendime (y.t.) ayırdım (f.). (Ben g.ö.) Öbürlerini (n.) çocuklara (y.t.) dağıttım (f.). (Biz g.ö.) Bir akı ile (y.t.) bu dalların ucunu (n.) keser (y.t.) kabuklarından (y.t.) iki kulak, bir burun (n.) ıkartır, tıpkı (c.d.u.) bir at başına (y.t.) benzetirdik (f.). Ve (c.d.u.) bunu (n.) en güzel (z.) ben (fa.) yapardım (f.).

(Ben g.ö.) Kendi atımı (y.t.) yapıyordum (f.). Mıştık ve diğer çocuklar (fa.) sıralarını (n.) bekliyorlardı (f.). (O g.ö.) Nasıl (z.) oldu (f.), farkına varmadım (f.), söğüdün kabuğu (fa.) birden (z.) yarıldı (f.). Ve (c.d.u.) arasından kayan akı (fa.) sol elimin şahadet parmağını (n.) kesti (f.). Sulu ve kırmızı bir kan (fa.) akmağa başladı (f.). Parmağımın acısını (n.) unuttum (f.), Mıştık'a (y.t.):

—Haydi (n.), dedim (f.), hazır (z.) elim (fa.) kesildi (f.). Kan kardeşi (n.) olalım (f.). Tereddüt etti (f.). (O g.ö.) Siyah gözlerini (n.) yere dikerek (z.) büyük ve yuvarlak başını (n.) salladı (f.):

—Canım (n.) ne zararı (fa.) var (f.)? diye (z.) ısrar ettim (f.), kan (fa.) değil mi (f.)? Hepsi (fa.) bir. (f.)

Razı (n.) oldu (f.). Elimden aldığı akı ile kolunu (z.), hatta biraz derince (y.t.) kesti (f.). Kanı (fa.) o kadar koyu idi ki (y.t.) akıyor, bir damla halinde (y.t.) kabarıyor (f.) ve (c.d.u.) büyüyordu (f.). Parmağımın kanıyla (n.) karıştırdık (f.). Evvela (z.) ben (fa.) emdim (f.). Bu (fa.), tuzlu ve sıcak bir şey (n.) idi (f.). Sonra (z.) o (fa.) da (c.d.u.) benim parmağımı (n.) emdi (f.).

Bilmiyorum (f.) aradan ne kadar zaman (z.) geçti (f.). Mıştık'la kan kardeşi olduğumuzu (n.) adeta (z.) unutmuştum (f.). (Biz g.ö.) Yine (c.d.u.) beraber (z.) oynuyor, (f.) mektepten eve (y.t.) beraber (z.) dönüyorduk (f.). Bir gün (z.) hava (fa.) pek (z.) sıcaktı (f.). Büyük Hoca (Fa.) bizi (n.) yarım (z.) azat etti (f.). Mıştık'la (n.) sokağın tozları içinde (y.t.) yavaş yavaş (z.) yürüyorduk (f.). Terimi silemediğim için (y.t.) yüzüm (n.) sırlıklam (z.) idi (f.). Büyük ve geniş bir yoldan (y.t.) geçiyorduk (f.). Kenarda (y.t.) yıkılmış bir duvarın temelleri (fa.) vardı (f.). Birdenbire (z.) karşıdan (y.t.) iri ve kara bir köpek (fa.) ıktı (f.). Koşarak (z.) geliyordu (f.). Arkasından (y.t.), birkaç adam (fa.), kalın sopalarla (n.) kovalıyorlardı (f.). Korktuk (f.). şaşırdık (f.). Öyle (z.) kaldık (f.). Köpek (fa.) onun üzerine (y.t.) hücum etti (f.). İlkin (z.) hızla (z.) birbirlerine (y.t.) arptılar (f.). Sonra (z.) tıpkı güreşir gibi boğaz boğaza (z.) geldiler (f.). Köpek (fa.) de (c.d.u.) ayağa kalkmıştı (f.).

Ve (c.d.u.) biraz (z.) böyle (z.) savaştıktan sonra (z.) ikisi (fa.) de (c.d.u.) yere (y.t.) yuvarlandılar (f.). Mıştık'ın küçük fesi (fa.) ve (c.d.u.) mavi yemenisi (fa.) düştü (f.). Bu muharebe (fa.) bana (y.t.) pek uzun (z.) geldi (f.). Titriyordum (f.). Sopalı amcalar (fa.) yetiştiler (f.). Köpeğe (y.t.) odunlarının bütün kuvvetiyle (n.) birkaç tane (z.) indirdiler (f.). Mıştık (fa.) kurtuldu (f.). Zavallının kollarından ve burnundan (y.t.) kan (fa.) akıyordu (f.). Köpek (fa.), kuyruğunu bacalarının arasına (y.t.) sıkıştırmış, (f.) ağzı yerde (z.t.), dörtнала (z.), katı (f.). Evine (y.t.) götürdüler (f.). Ben (fa.) de (c.d.u.) hemen (z.) evimize (y.t.) koştum (f.) ve (c.d.u.) anneme (y.t.) başımıza geleni (n.) anlattım (f.). Abil Ana (fa.) beni (n.) yere (y.t.) yatırdı (f.). Uzun uzadı (z.) kasıklarına (y.t.), korku damarlarına (y.t.) bastı (f.). Ve (c.d.u.) öyle bir dua okuyarak (z.) yüzüme (y.t.) üfledi (f.) ki (c.d.u.) sarımsak kokusundan (y.t.) aksırdım (f.).

Ertesi günü (z.) Mıstık (fa.) mektebe (y.t.) gelmemiştii (f.). Anneme (y.t.) Hacı Budaklara (y.t.) gidip (f.) Mıstık'ı görmemizi (n.) söyledim (f.). "Hasta imiş yavrum (n.), dedi (f.), inşallah (c.d.u.) iyi olunca (z.) yine (c.d.u.) oynarsınız (f.), şimdi (z.) rahatsızlık etmek (fa.) ayıptır (f.)." Ondan sonra ben her sabah (z.) Mıstık'ı iyileşmiş bulacağım ümidiyle (n.) mektebe (y.t.) gittim (f.).

Köpek (fa.) kuduzmuş (f.). Baktırmak için (y.t.) Mıstık'ı (n.) Bandırma'ya (y.t.) götürdüler (f.). (Onlar g.ö.) Oradan (y.t.) İstanbul'a (y.t.) göndereceklerdi (f.).

Erken kalktığım açık ve bulutsuz sabahlar (fa.), herkes gibi bana (y.t.) da, (c.d.u.) çocukluğumu (n.) hatırlatır (f.). Yâdında ezeli ve mor bir fecir memleketi gibi kalan doğduğum yeri (n.) gözümün önüne (y.t.) getirmek isterim (f.). Ve (c.d.u.) daima, (z.) farkında olmayarak, (z.) sol elimin şehadet parmağına (y.t.) bakarım (f.). Birinci boğumun üstünde hâlâ beyaz çizgi şeklinde duran bu küçük yara izi (fa.), bence (c.d.u.) pek (z.) mukaddestir (f.). Andı için ölen, hayatını mahveden kahraman kan kardeşimin sıcak dudaklarını (n.) tekrar parmağımın ucunda (y.t.) duyar (f.), beni kurtarmak için o kendisinden büyük, kudurmuş, iri ve kara çoban köpeğiyle pençeleşen arslan ve bahadır hayalini (n.) görürüm (f.).

(O g.ö.) Beni (n.) müteselli ve mesut eder (f.).

**Hikayedeki Eksiltili Cümleler:** O her akşam sürülerle mandaların ve ineklerin geçtiği tozlu ve taşsız yollar, yosunlu ve siyah kiremitli çatılar, yıkılacakmış gibi duran büyük duvarlar, küçük ve tahta köprüler, sonu gelmez tarlalar, alçak çitler hep bu duman içinde erir... (e. c.)

Büyük bir bahçe... (e. c.) Ortasında köşk tarzında yapılmış bembeyaz bir ev... (e. c.) Sağ her köşesinde her vakit oturduğumuz beyaz perdeli oda... (e. c.)

Bilmiyorum... (e. c.)

Daha ilerisinde küçük ve ağaçsız bir bahçe... (e. c.) Bahçenin nihayetinde ayakyolu ve gâyet kocaman abdest fiçisi... (e. c.)

Sınıf kapısının açılmayan kanadında sallanan "geldi, gitti" levhası yassı ve cansız bir yüz gibi bize bakar, kalın duvarların tavana yakın dar pencerelerinden giren donuk bir aydınlık durmadan bağırır, haykırarak okuyan çocukların susmaz ve keskin çılgınlıklarıyla sanki daha ziyade ağırlaşır ve bulanırdı... (e. c.)

Mektepte yalnız bir nevi ceza vardı: Dayak

Küçük Hoca'nın ağır tokadı... (e. c.) Büyük Hoca'nın uzun sopası... (e. c.)

— Niçin beni yalancı çıkardın, dedim, musluğu sen koparmamıştın... (e. c.)

Ant içerek kan kardeşi olmak... (e. c.)

Arkamızdaki evlerin sahibi Hacı Budakların benim kadar bir çocukları vardı ki en çok adı hoşuma giderdi: Mıstık... (e. c.)

Niçin birden fırlayıp bu kızlara birkaç tokat atmaz, sıkıştığı katran kokulu arabadan kurtulmazdı... (e. c.)



Sanki adı gibi her tarafı yuvarlaktı; başı, kolları, bacakları, vücudu... hatta elleri... Bütün çocukları güreşte yenerdi...

(e. c.)

O saatte aklıma bir şey geldi: Ant içmek... (e. c.)

Sen de kes... (e. c.)

— Olur mu ya... (e. c.) Ant için kol kesmek lazım... (e. c.)

Ha koldan, ha parmaktan... (e. c.) Haydi, haydi... (e. c.)

Belki altı ay... (e. c.) Belki bir yıl... (e. c.)

Tıpkı perşembe günü gibi... (e. c.)

Daha ertesi gün yine gelmedi... (e. c.)

Mıstık: “Bir şey yok... (e. c.) Acımıyor... (e. c.) Biraz çizildi... (c.d.u)” diyordu.

Fakat heyhat... (e. c.) O hiç gelmedi... (e. c.)

Ve nihayet bir gün işittik ki Mıstık ölmüş... (e. c.)

Ve kavmiyetimizden, hadsî Türklükten uzaklaştıkça daha müteaffin derinliklerine yuvarlandığımız karanlık uçurumun; bu ahlaksızlık ve bozukluk, vefasızlık ve hodgâmlık, adilik ve miskinlik cehenneminin dibinde meyus ve sartlaşmış, kıvranırcan saf ve nurdan mazi kaybolmuş bir cennetin hakikatten uzak bir serabı halinde karşında açılır...

(e. c.)

Saatlerce Mıstık’ın hatırasıyla, bu muazzez ve necip matemini eskikiyip unutuldukça daha ziyade kıymeti artan tatlı ve mahzun acısıyla mütelezziz olurum... (e. c.)

Bu vehim ile, rüya dinlemek ve tabir etmek merakında olan zavallı anneme her sabah ayılı rüyalar uydurur, iri ve kızgın bir ayının beni kapıp dağa götürdüğünü, ormandaki inine kapadığını, kollarımı bağladığını, burnumu ve dudaklarımı yediğini, sonra Bayramiç yolundaki su değirmeninin çarkına attığını söyler, ona birçok: “Hayırdır inşallah...(c.d.u)” dedirtirim.

Ve: “Öyle münasebetsizlikler istemem. Sakın yapma ha... (e. c.)” diye tembih etti.

Bize: “Kaçınız, kaçınız, ısracak... (e. c.)” diye bağırdılar. Evvela ben biraz kendimi toplayarak: “aman, kaçalım... (e. c.)” dedim, ama gözleri ateş gibi parlayan köpek bize yetişmişti. O vakit Mıstık: “Sen arkama saklan... (e. c.)” diye haykırdı, ve önüme geçti.

Renkleri siler, şekilleri kaybeder ... (e. c.)

Ben fesimin altına mendilimi koymuştum... (e. c.)

Tablo 1 de görüldüğü üzere metinde toplam 316 cümle ve 1724 kelime bulunmaktadır. Bu durum cümlelerin yaklaşık beşer kelimelik cümleler olduğunu göstermektedir. Kısa cümlelerin kullanılması fiillerin sayıca diğer cümle öğelerinden yoğunluk fazla olmalarının sebebini açıklar niteliktedir. Eksilteli cümlelerin çıkarılmasından sonra 90 fail (11.5), 230 fiil (29.44), 134 nesne (17.15), 100 yer tamlayıcısı (12.8), 98 zarf (12.54), 55 gizli fail (7.04) ve 74 cümle dışı unsur (9.47) tespit edilmiştir. Toplamda 781 öge tespit edilmiştir. Böylece hikayede bol miktarda öge öbeklerinin bulunduğu görülmektedir. Taranan cümlelerde fiillerin diğer öğelerden sayıca fazla olması yazarın üslubuna ve hikayenin konusundan ötürü olduğu düşünülmektedir. Hikayede eksilteli cümlelerin yoğunlukta olmasının hikayenin çoğunlukla hayalin okuyucunun zihin dünyasına bırakılmak istenmesine bağlanabilir. Bir diğer ilginç nokta ise gizli failerin çokluğudur. Yazarın böylece yer ve zaman tasarrufuna gittiği kabul edilebilir.

**Tablo 1***Ant Hikayesindeki Cümle Unsurlarının Kullanım Sayı ve Yüzdeleri Değerleri*

Sıra	Cümle Unsurlarının Adı	Kullanım Sayısı	%
1	Fail	90	11,50
2	Fiil	230	29,44
3	Nesne	134	17,15
4	Yer Tamlayıcısı	100	12,80
5	Zarf	98	12,54
6	Gizli Fail	55	7,04
7	Cümle Dışı Unsur	74	9,47
Toplam	Taranan Kelime Sayısı	1316	
G. Toplam	Toplam Kelime Sayısı	1724	

### Sonuç ve Tartışmalar

Ömer Seyfettin'in kaleme aldığı *Ant* adlı eseri Ergin'e göre cümlelerin unsurları açısından fiil, fail, nesne, zarf, yer tamlayıcısı ve cümle dışı unsurlar olarak incelenmiştir. Hikayede neredeyse metnin dörtte birinin tamamlanmamış eksilteli cümlelerden meydana geldiği, öge gruplarının fazlaca kullanıldığı, hikayeye hareket kazandırmak amacıyla bolca fiilin yer aldığı elde edilen tespitler arasındadır. Ayrıca fiillerin çokça kullanılmasının metinde geçen cümlelerin hedef okuyucu kitlesi olan çocuklar açısından daha anlaşılır kıldığı görülmüştür. Bu durumun hikayeye hareket ve hız kazandırdığı kanaati oluşmuştur. Ortalama beşer kelimelik kısa cümlelerle yazarın anlaşılması kolay bir metin meydana getirmek istediği anlaşılmıştır. Öyküde eksilteli cümlelerin ve cümle dışı unsurların çokluğu öyküyü okuyucunun hayal gücüne bırakıldığı gibi öte yandan yoğun eksilteli cümle kullanımı bir anlam boşluğu da meydana getirebilir.

Ergin, zarf ve yer tamlayıcısı konusunda diğer dilcilerden ayrılmaktadır. Hikayenin bazı yerlerinde de görüldüğü üzere kelimeler yer bildirdikleri halde ek almadıkları için zarf olarak kabul edilmiştir. Örn: "Küçük hoca abdest almak için dışarı çıktı" cümlesindeki "dışarı" kelimesi yer bildirmektedir. Diğer dilciler tarafından nereye sorusuna cevap verdiği için yer tamlayıcısı olarak kabul edilmektedir. Ancak çekimsiz bir kelime olduğu için Ergin tarafından zarf olarak kabul görmüştür.

Bu çalışmaya benzer çalışmaların artmasıyla Türkçenin söz dizimi ve cümle öğelerinin ağırlıklarının belirlenmesine katkıda bulunacağı düşünülmektedir. Çünkü "Bir dal veya alanda o dal ya da alanla ilgili ne kadar terim varsa o dal

ya da alan o kadar genişir ve o dal ya da alanla ilgili bilimsel çalışmalar artar.” (Aydın, 2017, s. 267). Türk edebiyatı öykü yönünden çok zengin olmakla beraber üzerine bu çalışmaya benzer yeterince çalışma yapılmış değildir. Bu çalışma sonucunda edebiyatımızdaki öyküler üzerine sadece edebi tasnif ve tahlil değil söz dizimi gibi linguistik tahlillerin de yapılması bir gerekliliktir. Böyle çalışmaların artışıyla vücuda getirilen çalışmalar arasında karşılaştırılmalı araştırmaların da yapılabilmesinin önü açılacaktır.

### Kaynakça

- Atabay, N., Özel, S. & Çam, A. (1981). *Türkiye Türkçesinin Sözdizimi* (No. 472). Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Aydın, N. (2017). Ömer Seyfetti'nin Hikayelerinin Cümle Sıklığı Açısından İncelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 58, 251-268.
- Cemiloğlu, İ. (1994). Cümle Tahlili Üzerine Bazı Düşünceler. *Türk Dili*, 511, 29-32.
- Ediskun, H. (2003). *Türk Dilbilgisi*. 8. Baskı, Remzi Kitabevi.
- Ergin, M. (1993). *Türk Dilbilgisi*. (20. baskı). Bayrak Basım/Yayım/Tanıtım.
- Ergin, M. (1999). *Türk Dil Bilgisi*. Bayrak Basım Yayım Tanıtım.
- Ergin, M. (2013). *Türk Dilbilgisi*. Bayrak Yayınları.
- Erkul, R. (2007). *Cümle Metin Bilgisi*. Anı Yayıncılık.
- Gencan, T. N. (1975). *Dil Bilgisi*. TDK.
- Gencan, T. N. (2001). *Dilbilgisi*. Ayraç Yayınevi.
- Gülsevin, G. (2000). Türkiye Türkçesinde Birleşik Zarf-Fiiller, *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5, 122-143.
- Güneş, S. (2002). Türk Dili Bilgisi, 6. bs.
- Karahan, L. (2017). *Türkçede söz dizimi*. (24. baskı). Akçağ Yay.
- Karaörs, M. (1993). *Türkçenin Söz Dizimi ve Cümle Tahlilleri*. Erciyes Üniversitesi Yayınları.
- Korkmaz, Z. (2007). *Grammer terimleri sözlüğü*. (3. Baskı). TDK Yayınları.
- Ömer Seyfettin (1991). *Ant*. Oda Yayınları.
- Wach, E. & Ward, R. (2013). *Learning about qualitative document analysis*. *Ids Practice Paper in Brief*, 13 1-10.

#### Sorumlu Yazar Bilgileri:

Yazar ismi: Burcu KAYMAK

Bölüm: Oriental Philology

Fakülte: Faculty of Education and Humanities

Üniversite, ülke: Int. Burch University, Bosna Hersek

E-mail: [burcu.kaymak@stu.ibu.edu.ba](mailto:burcu.kaymak@stu.ibu.edu.ba)

**Lütfen alıntılalımız:** Kaymak, B., Yücel, D. (2023). Ömer Seyfettin'in "Ant" Hikayesinin Cümlelerin Unsurları Açısından İncelenmesi. *Journal of Research in Turkic Languages*, 5(2), 1-20. DOI: <https://doi.org/10.34099/jrtl.521>

*Alındı:* Mayıs 29, 2023 • *Kabul:* Eylül 15, 2023